

چکیده مقاله‌های
یازدهمین گردهم‌آیی سالانه‌ی باستان‌شناسی ایران

۲۵ تا ۲۸ آذر ۱۳۹۱
تهران، موزه ملی ایران

پژوهشگاه

پژوهشکده باستان‌شناسی

آذر ۱۳۹۱

سرشناسه:	گردهمایی سالانه باستان‌شناسی ایران (یازدهمین: ۱۳۹۱: تهران).
عنوان و نام پدیدآور:	چکیده مقالات یازدهمین گردهم‌آیی سالانه باستان‌شناسی ایران.
مشخصات نشر: تهران:	پژوهشگاه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری:	۵۴۴ ص:، مصور، جدول، نقشه.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۹۰۳۱۱-۶۰۰
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
موضوع:	ایران — باستان‌شناسی — کنگره‌ها.
موضوع:	ایران — حفاریها (باستان‌شناسی) — کنگره‌ها.
شناسه افزوده:	پژوهشگاه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، پژوهشگاه باستان‌شناسی.
رده بندی کنگره:	۱۳۹۱ ۴۵/۴۴DSR
رده بندی دیویی:	۹۵۵/۰۰۴۳

نقش روی جلد: تپه خزیله، دشت دهلرا، هزاره‌ی پنجم پیش‌ازمیلاد

(Gautier and Lampre (1905) MDP VIII. P. 131, Fig. 254)

طرح پشت جلد: نشان نخستین گردهم‌آیی باستان‌شناسی ایران پس از انقلاب اسلامی، ۱۳۷۳؛ اثر: بوستانی.

چکیده‌مقاله‌های یازدهمین گردهم‌آیی سالانه‌ی باستان‌شناسی ایران

برگردان عنوان چکیده‌ها به انگلیسی: نگین میری، فریدون بیگلری، حامد وحدتی‌نسب، کوروش روستایی

مجری طرح: گنجینه نقش جهان؛ مهران غلامی ۶۶۹۰۷۴۲۸ (۰۲۱)

طرح جلد: وحید روزبهانی

صفحه‌آرایی: نگار خراسانی ینگچه و حورا شفیعی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: نقش جوهر، میلاد نور، خرداد سبز

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ نخست: آذر ۱۳۹۱

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۳۱۱-۶۰۰

ناشر: پژوهشگاه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری

همه‌ی حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست

- مقدمه‌ی پژوهشگاه [۷]

- مقدمه‌ی پژوهشکده باستان‌شناسی [۹]

- نمودارها [۱۶]

- ستاد برگزاری گردهم‌آیی [۲۳]

- برنامه‌ی گردهم‌آیی [۲۵]

- فهرست چکیده‌ها [۲۹]

- چکیده‌مقاله‌ها [۵۱]

- بخش انگلیسی [۵/۴۹۶]

مقدمه‌ی پژوهشگاه

به لطف خدای مهربان، در آستانه‌ی نخستین روز هفته‌ی پژوهش، یازدهمین گردهم‌آیی سالانه‌ی باستان‌شناسی ایران کار خود را آغاز می‌کند. این گردهم‌آیی، محصول چهار سال فعالیت میدانی باستان‌شناسی در ایران است که طی چهار روز متوالی، کانونی را برای هم‌اندیشی و تبادل اطلاعات پژوهشگران باستان‌شناس و دیگر افشار جامعه‌ی علمی کشور ایجاد می‌کند.

کارکرد مهم گردهم‌آیی‌های سالانه‌ی باستان‌شناسی اطلاع‌رسانی دقیق از روند مطالعات میدانی باستان‌شناسی ایران است. اینکه از نقطه‌نظر کیفی و کمی چه میزان فعالیت باستان‌شناسی در کشور صورت گرفته است و آیا آن میزان فعالیت پاسخ‌گوی نیازهای واقعی ما بوده است. از مقالات ارائه‌شده به دبیرخانه‌ی گردهم‌آیی به‌خوبی هویداست که باستان‌شناسی کشور در طی سال‌های گذشته چه میزان در راستای توسعه‌ی پایدار قرار داشته است. در نتیجه، این گونه گردهم‌آیی‌ها در نوع خود محلی برای ارزیابی دقیق و موشکافانه از عملکرد پژوهشگاه، پژوهشکده باستان‌شناسی و ادارات کل میراث فرهنگی در سراسر استان‌های کشور است.

نگاهی به فعالیت‌های انجام‌گرفته نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر باستان‌شناسی ایران به شدت تحت‌تأثیر برنامه‌های توسعه‌ی عمرانی کشور قرار گرفته است. سدهای متعددی در مناطق مختلف کشور در حال ساخت و آماده‌سازی هستند و این امر مسئولیت باستان‌شناسی کشور را دوجندان کرده است. چرا که از دیرباز آب یکی از مؤثرترین عوامل زیستی برای جذب و توسعه‌ی جوامع انسانی بوده است و در نتیجه بسیاری از محوطه‌های باستانی در مکان‌هایی یافت می‌شوند که امروزه نیز برای تأسیس سدها مناطق مناسبی تشخیص داده می‌شوند. از طرف دیگر، در سال‌های آتی به آن بخش از مطالعات باستان‌شناسی که صرفاً وظیفه‌ی تولید علم را بر عهده دارد باید بیشتر پرداخته شود. این مهم می‌تواند در یک بازه‌ی زمانی بلندمدت باعث پویایی باستان‌شناسی کشور گردد.

یکی از اهداف پژوهشگاه برای تقویت کارکردهای پژوهشکده باستان‌شناسی برقراری تفاهم‌نامه‌های علمی - پژوهشی داخلی و خارجی است. هم‌اینک چندین تفاهم‌نامه‌ی علمی برای انجام پژوهش‌های

باستان‌شناسی با دانشگاه‌ها و مؤسسات معتبر داخلی و خارجی منعقد شده است. تعدادی از گروه‌های مشترکی که با پژوهشگاه تفاهم‌نامه‌ی همکاری دارند در این گردهم‌آیی شرکت دارند و نتایج فعالیت‌های علمی خود را به‌صورت مشترک ارائه می‌کنند. نفس اجرای برنامه‌های مشترک علمی مناسب است و انتظار می‌رود که همکاری‌ها به معنای درست آن مشترک بوده و از این پس شاهد بیش از پیش تولید علم و توسعه‌ی بیشتر کشور عزیزمان ایران باشیم.

به سهم خود از تمامی کسانی که در برگزاری این گردهم‌آیی تلاش و کوشش کردند سپاسگزارم. امید است یازدهمین گردهم‌آیی سالانه‌ی باستان‌شناسی ایران بتواند در سامان‌دهی پژوهش‌های آینده مؤثر واقع گردد.

پریسا محمدی
رییس پژوهشگاه

مقدمه‌ی پژوهشکده باستان‌شناسی

یازدهمین گردهم‌آیی سالانه‌ی باستان‌شناسی ایران در پی وقفه‌ای چهارساله انجام می‌شود. پس از گردهم‌آیی دهم که در ۱۳۸۱ در بندرعباس برگزار شد، پژوهشکده باستان‌شناسی به دلیل مواجهه با تغییرات بی‌دری در ساختار مدیریتی پژوهشگاه و انتقال دوساله‌ی آن به شیراز، موفق به انجام این مهم نشد. این در حالی است که برگزاری چنین نشست‌هایی، چه به صورت سراسری مانند گردهم‌آیی‌های سالانه، و چه به صورت تخصصی و منطقه‌ای، سهمی مهم در ارتقاء و بهبود دانش باستان‌شناسی دارد. از جمله کارکردهای چنین گردهم‌آیی‌هایی، تبادل اطلاعات بین جامعه‌ی متخصص باستان‌شناس، انتقال تجربه و روش‌شناسی بین پژوهشگران، ارتقاء سطح آگاهی‌های عمومی، مهیاشدن بستری برای هدایت و سامان‌دهی میزان و نوع برنامه‌های میدانی در کشور متناسب با نیازهای پژوهشی و عمرانی و چاپ و انتشار نتایج برنامه‌های میدانی به عنوان اصلی‌ترین ماده‌ی مورد نیاز تحلیل‌های عمیق‌تر باستان‌شناسی است.

گردهم‌آیی‌های سالانه‌ی باستان‌شناسی در سال ۱۳۵۲ و به ابتکار و همت فیروز باقرزاده، رییس وقت مرکز باستان‌شناسی ایران، آغاز و پس از آن نیز تا سال ۱۳۵۷ به‌طور مرتب هر ساله برگزار شد. وقوع انقلاب اسلامی و به دنبال آن رخداد جنگ تحمیلی، باعث شد تا عملاً برگزاری گردهم‌آیی‌های سالانه‌ی باستان‌شناسی با وقفه روبرو شود. در سال ۱۳۷۳ نخستین گردهم‌آیی سالانه‌ی باستان‌شناسی ایران در شهر شوش و سه سال بعد، در سال ۱۳۷۶، دومین گردهم‌آیی باستان‌شناسی بعد از انقلاب در موزه ملی ایران برگزار شد. در نیمه‌ی نخست دهه‌ی ۱۳۸۰ گردهم‌آیی‌های باستان‌شناسی، که دیگر صفت «سالانه» را نیز نداشت، به‌صورت منطقه‌ای در زاهدان، ارومیه، گرگان و کرمانشاه برگزار شد. از سال ۱۳۸۶ با برگزاری گردهم‌آیی نهم در تهران روال سابق در پیش گرفته شد و قرار بر این بود که این گردهم‌آیی‌ها به‌صورت سالانه و سراسری و نه منطقه‌ای، قاعدتاً در تهران، برگزار شود. به‌هرروی سال ۱۳۸۷ (گردهم‌آیی دهم، بندرعباس) آخرین سالی بود باستان‌شناسان فعال در ایران در مقیاسی کلان دور هم گرد آمدند و اندیشه‌ها و تجربیات و دانسته‌های خود را با یکدیگر به اشتراک گذاشتند.

پژوهشکده باستان‌شناسی، به رغم شرایط خاصی که پس از بازگشت از شیراز به تهران در بهار ۱۳۹۱ با آن مواجه بود، مصمم به برگزاری گردهم‌آیی سالانه‌ی باستان‌شناسی پس از چهار سال وقفه بود. نیک آگاهی که مدیریت حجم عظیم کارهای انجام‌شده در این چهار سال برای ارائه به شکل سخنرانی کاری

بس دشوار است. شاید مدت زمان این گردهم‌آیی (چهار روز) در بین رخدادهای مشابه در باستان‌شناسی ایران غیرمعمول باشد، ولی پژوهشکده‌ی باستان‌شناسی اصرار به ارائه‌ی بیشینه پژوهش‌های ممکن داشت؛ هدف ما اینست که بیشترین گردش اطلاعات بین همکاران روی دهد.

در مجموع، حدود ۳۸۰ چکیده‌مقاله به دبیرخانه‌ی گردهم‌آیی رسید. این تعداد چکیده حاصل شمار بیشتری کار میدانی است؛ بدین ترتیب که به درخواست پژوهشکده، همکارانی که در یک محوطه چند فصل کاوش کرده‌اند یا در یک منطقه چند فصل بررسی داشته‌اند، تنها یک چکیده فرستاده‌اند. در این بین، شمار محدودی نیز بودند که به‌رغم صدور مجوز برنامه‌ی میدانی و انجام آن، چکیده‌ی پژوهش میدانی خود را به دبیرخانه نفرستادند؛ پژوهشکده، همان‌طور که در فراخوان گردهم‌آیی اعلام داشته، این موارد را هنگام درخواست صدور مجوز کار میدانی این عزیزان مد نظر خواهد داشت. ارزیابی و انتخاب سخنرانی از بین چکیده‌های رسیده همواره کاری دشوار و پرحاشیه است؛ این وظیفه را کمیته‌ی ارزیابی مقالات بر عهده داشت. بدون تردید هستند دوستانی که مایل بوده‌اند که نتیجه‌ی پژوهش میدانی خود را به صورت شفاهی ارائه کنند، ولی با توجه به شمار فراوان کارهای میدانی و مدت‌زمان محدود گردهم‌آیی (هرچند که چهار روز برای آن در نظر گرفتیم) چاره‌ای نبود جز آنچه که پیش روی شماست. کمیته‌ی ارزیابی مقالات ملاک‌های چندگانه‌ای را برای انتخاب سخنرانی‌ها در پیش گرفت و کوشش شد بهینه‌ترین حالت ممکن ایجاد شود. بدون تردید اگر این نشست‌ها، همان‌گونه که ماهیت بایستی باشد، به‌طور «سالانه» برگزار شود، چنین وضعیت بغرنجی در انتخاب سخنرانی‌ها پیش نخواهد آمد.

شایان اشاره است که در این گردهم‌آیی هیچ سخنرانی‌ی درباره‌ی پژوهش‌های مرتبط با تعیین عرصه انجام نمی‌شود. این کار به دو دلیل است: یکی حجم بسیار بالای چکیده‌مقالات رسیده و دوم ماهیت متفاوت چنین برنامه‌هایی. واقعیت این است که گمانه‌زنی به منظور تعیین عرصه در بیشتر مواقع کاری است که نیاز به درک عمیقی از فرآیندهای رسوبی و نهشته‌گذاری دارد و به‌هیچ‌وجه کار ساده‌ای، آن‌گونه که برخی می‌پندارند، نیست. هیئت علمی گردهم‌آیی به دلیل شمار زیاد چکیده‌های مرتبط با این نوع کار میدانی (حدود ۱۲۰ چکیده) و ظرافتی که در نحوه‌ی انتخاب رویکرد و انجام آن وجود دارد، تصمیم به آن گرفت که در همایشی تخصصی در آینده‌ای نزدیک، شماری از این برنامه‌ها سخنرانی شوند و در کار آن نیز کارگاهی به همین منظور برگزار گردد. همچنین، پژوهشکده باستان‌شناسی برای بهبود کیفیت انجام چنین برنامه‌هایی، در حال آماده‌سازی شیوه‌نامه‌ای برای آن است.

ماهیت گردهم‌آیی‌های سالانه‌ی باستان‌شناسی اقتضا می‌کند که فقط کارهای میدانی در آن عرضه شوند و مقالات تحلیلی یا بحثی در آن جایی ندارند. بنابراین، چنین گردهم‌آیی‌هایی را می‌توان نوعی «گزارش به همکار» در نظر گرفت. بدیهی است پژوهشکده‌ی باستان‌شناسی برگزاری موضوعی همایش‌های دیگر را نیز در نظر دارد و هم‌اکنون نیز انجام برخی از آنها در حال برنامه‌ریزی است. درباره‌ی چکیده‌های دریافتی باید به این نکته اشاره کنیم که سیاست پژوهشکده باستان‌شناسی بر «کمینه ویرایش متنی» استوار بوده و چکیده‌ها فقط از نظر دارا بودن اطلاعات بنیادی و اولیه مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند؛ بخش‌هایی از برخی

چکیده‌ها که دارای مطالب غیرضروری بود، حذف شده است. در واقع ویرایش متن چکیده‌ها به یکسان‌سازی رسم‌الخط منحصر شد و ادبیات یا روح کلی حاکم بر نوشته‌ها دست نخورده است. علت این امر این است که به گمان ما نوشته‌ی هر باستان‌شناس بخشی از حوزه‌ی جهان‌بینی و بازتابنده‌ی شخصیت دانشی وی به شمار می‌رود که مسئولیت مستقیم مطالب آن به عهده‌ی همان شخص است.

پژوهشکده‌ی باستان‌شناسی زمانی دارای میزان انتشاراتی بود که رشک‌برانگیز می‌نمود. در سال‌های اخیر به دلایل پیدا و پنهان، این روند دچار سکون‌های سنگین و متعدد شده است. بی‌تردید خواست جامعه‌ی باستان‌شناسی کشور در انتشار هرچه بیشتر نتایج حاصل از پژوهش‌های میدانی و تحلیل‌های سپسین است. پژوهشکده‌ی باستان‌شناسی از همان زمان که مقدمات برپایی یازدهمین گردهم‌آیی را مهیا می‌کرد مصرا نه در پی تأمین منابع مالی برای چاپ مجموعه‌های منتشر نشده بود. در همین راستا و برای اینکه خود را موظف به چاپ دست‌آورد کارهای میدانی می‌دانیم، تصمیم گرفتیم هر آنچه در توان داریم را برای چاپ مجموعه‌های «از یاد رفته» بگذاریم. هم‌اینک کتاب روستاییان سیلک و مجموعه‌مقالات همایش بین‌المللی باستان‌شناسی ایران: حوزه‌ی غرب در یازدهمین گردهم‌آیی «رونمایی» شده است. امید داشتیم مجموعه‌مقالات همایش بین‌المللی باستان‌شناسی ایران: حوزه‌ی شمال و شمال‌شرق (گرگان - ۱۳۸۴) را نیز به گردهم‌آیی برسانیم ولی به دلایل فنی اجرایی این امر میسر نشد. مجموعه‌مقالات گردهم‌آیی دهم (بندرعباس - ۱۳۸۷) به‌رغم کارهای آماده‌سازی مفصل، متأسفانه به زمان برپایی یازدهمین گردهم‌آیی نرسید ولی در آینده‌ای زود روی چاپ به خود خواهد دید.

همگام با آماده‌سازی مقدمات برگزاری یازدهمین گردهم‌آیی سالانه‌ی باستان‌شناسی ایران، دبیرخانه‌ی دائمی گردهم‌آیی‌ها نیز شکل گرفت. از این پس این دبیرخانه به‌عنوان نهادی دائمی مسئولیت تهیه‌ی پایگاه داده‌ای فعالیت‌های میدانی باستان‌شناسی کشور را بر عهده خواهد داشت و در نهایت هرساله گردهم‌آیی سالانه‌ی باستان‌شناسی کشور را به گونه‌ای کاملاً به‌سمان‌شده به مرحله‌ی اجرا در خواهد آورد. امیدواریم این دبیرخانه علی‌رغم جابه‌جایی‌های مدیریتی آینده به بهترین شکل ممکن وظیفه‌ی خود را به انجام رساند. همچنین، هیئت علمی یازدهمین گردهم‌آیی سالانه‌ی باستان‌شناسی ایران، به‌عنوان ادای دین به پیش‌کسوتان باستان‌شناسی ایران، آنانی که از دهه‌ی ۱۳۷۰ سکان باستان‌شناسی کشور را به دست گرفتند و به‌رغم دشواری‌های متعدد آن را به خوبی هدایت کردند، به اتفاق آراء نشان نخستین گردهم‌آیی باستان‌شناسی پس از انقلاب (گردهم‌آیی شوش - ۱۳۷۳) را به‌عنوان نشان دبیرخانه دائمی گردهم‌آیی سالانه‌ی باستان‌شناسی ایران برگزید.

نگاهی به شمار برنامه‌های میدانی انجام‌شده در سال‌های اخیر روشن خواهد ساخت که بیشتر آنها در پاسخ به محرک مهمی چون برنامه‌های عمرانی انجام گرفته است. در کشور در حال توسعه‌ی ما برنامه‌های عمرانی بی‌شماری در بیشتر نقاط کشور در حال برنامه‌ریزی و اجراست. از احداث راه‌ها و پل‌ها گرفته تا ایجاد سدها و نیروگاه‌های برق‌آبی و بسیاری دیگر از ساخت‌وسازهای عمرانی همه حکایت از حرکت روبه‌جلو

برای برطرف نمودن کاستی‌ها و رسیدن به توسعه‌ی پایدار دارد. در این میان، مأموریت باستان‌شناسی ایران دوچندان شده است و به معنای درست‌تر، عملکرد باستان‌شناسی در خلال نیمه‌ی دوم دهه‌ی هشتاد نشان از آن دارد که باستان‌شناسی ایران به‌واقع خود را وقف برنامه‌های توسعه‌ی عمرانی نموده است.

بخش قابل توجه دیگری از برنامه‌های انجام‌شده در نیمه‌ی دوم دهه‌ی هشتاد مربوط به تهیه‌ی نقشه‌ی باستان‌شناسی کشور است. با توجه به انگیزه‌ی بالای مسئولین امر، خوشبختانه در سال‌های اخیر اعتبارات مالی قابل توجهی برای تهیه‌ی نقشه‌ی باستان‌شناسی در نظر گرفته شده است. همین امر باعث شده است که امروزه از مناطقی که بیش از این برای ما ناشناخته بوده است اطلاعات بیشتری در دست باشد. البته باید اذعان کرد که موضوع بررسی‌های باستان‌شناختی و جنبه‌های پیدا و پنهان آن، موضوعی بس پیچیده از نظر مدیریتی است. در اینجا وارد این بحث نمی‌شویم و فقط به این اشاره می‌کنیم که بررسی‌های پیشنهادی از سوی مراکز استانی غالباً بدون برنامه‌ریزی‌های کلان و بنیادی صورت می‌گیرد و این نکته معمولاً فراموش می‌شود که آغاز بررسی یک شهرستان را باید بالاخره پایانی باشد. منظور این است که بررسی‌ها باید به صورت موازی و البته به صورت پیمایشی و دقیق انجام شود و رویکرد ما باید به سوی کیفیتی باشد که در نهایت به این برسیم که «یک بار و برای همیشه» بررسی یک شهرستان انجام شود. همان‌گونه که اشاره شد مدیریت این موضوع بس پیچیده است و نیاز به ایجاد بایگاه داده‌هایی از بررسی‌های انجام‌شده دارد، که این خود زمان و نیروی بسیار می‌طلبد. در صورت وجود بایگاری و ثبات، یکی از اولویت‌های اصلی پژوهشکده باستان‌شناسی سامان‌دهی و سازمان‌دهی بررسی‌های باستان‌شناسی کشور خواهد بود.

اما، نگاهی دقیق‌تر به فعالیت‌های انجام گرفته نشان می‌دهد که روند طی‌شده در سال‌های نیمه‌ی دوم دهه‌ی هشتاد از نقطه نظر کیفی و برنامه‌ریزی از جهاتی دور از انتظارات جامعه‌ی علمی باستان‌شناسی ایران بوده است. به عبارت دیگر، در کنار مأموریت‌های اداری و در راستای توسعه‌ی عمرانی کشور، یکی از بنیادی‌ترین وظایف دستگاه باستان‌شناسی، برنامه‌ریزی و هدایت برنامه‌های پژوهشی در سراسر سرزمین ایران برای تولید علم و تحکیم هویت میهنی و اسلامی است؛ امری که به گمان ما در سال‌های اخیر تا اندازه‌های زیادی مغفول مانده است.

در این زمان که بدخواهی‌های دشمنان ریز و درشت، تمامیت ارضی کشور عزیزمان ایران را تهدید می‌کند، پژوهش‌های باستان‌شناسی می‌تواند در نهایت عقلانیت بر اساس مدارک مستقیم بهترین و ناب‌ترین پرونده‌ی دفاع از کیان کشور را آماده سازد. خلیج فارس از نقطه نظر مطالعات باستان‌شناسی بسیار مغفول مانده است. تنها نگاهی به پس‌کرانه‌های فرهنگی شمال و جنوب خلیج فارس روشن می‌سازد که چه میزان، بر مبنای غنای فرهنگی منطقه‌ی شمالی، خلیج فارس یک پهنه‌ی ایرانی است. اما، تنها مطالعات عمیق باستان‌شناسی در جای‌جای این پهنه‌ی عظیم می‌تواند این ادعا را مستند و قابل دفاع سازد. شهرها و بندرگاه‌های خلیج فارس کانون‌های مهمی هستند که رخدادهای عمیق فرهنگی تاریخ این سرزمین گرانقدر را در دل خود جای داده‌اند. از لیان و تل پی تل عیلامی گرفته تا سیراف و حریره و بسیاری از آثار مهمی که اخیراً در خلال بررسی‌های باستان‌شناسی در جزایر همیشه ایرانی خلیج فارس ثبت شده‌اند، عمق تاریخ

ایرانی این پهنه را بر ما آشکار می‌کنند. البته در این میان به آثار مغروق در دریای پارس نیز باید اشاره کرد و ظرفیت بالا و هیجان‌انگیز باستان‌شناسی زیرآب می‌تواند بر دست‌آوردهای ارزنده‌ی باستان‌شناسی خلیج فارس بیفزاید.

در نیمه‌ی نخست دهه‌ی هشتاد، در برخی محوطه‌های کلیدی کشور کاوش‌های دامنه‌داری در جریان بود. سوای جنبه‌های علمی آن کاوش‌ها، انجام کاوش‌های دامنه‌دار در چنین محوطه‌هایی که در اذهان عمومی نقش مثبتی برجای می‌گذارد باعث قوام و اعتمادبه‌نفس بیشتر آحاد جامعه می‌شود. یکی از نقصان‌های سال‌های نیمه‌ی پایانی دهه‌ی هشتاد تعطیلی تمامی کاوش‌ها در محوطه‌های گسترده بوده است. محوطه‌هایی چون شوش، سیلک، کنار صندل جیرفت و شهرسوخته سیستان از نمونه‌های بارز این مدعا هستند و ضروری است برنامه‌های بلندمدت پژوهشی در این محوطه‌ها و محوطه‌های نظیر آن از سر گرفته شود.

آنچه که از توضیحات بالا به‌دست می‌آید یکی تأثیرپذیری گسترده دستگاه باستان‌شناس از روند سریع عمرانی کشور بوده است که شواهد امر نشان از انعطاف بدنه باستان‌شناس کشور در مواجهه با روندهای کوتاه‌مدت را نشان می‌دهد. در مقابل، دستگاه باستان‌شناسی از وظایف بلندمدتی که عمق تأثیرگذاری‌های چندوجهی آن به اختصار در بالا اشاره شد به روشنی فاصله گرفته است. پژوهشکده باستان‌شناسی نهادی است برای برنامه‌ریزی، ارزیابی و هدایت فعالیت‌های باستان‌شناسی کشور. ارزیابی کم‌وکیف فعالیت‌های انجام‌گرفته در طول یک سال نشان می‌دهد که پژوهشکده باستان‌شناسی در انجام مأموریت‌های قانونی خود چه میزان موفق بوده است. با نگاهی به چکیده‌مقالات ارائه‌شده به دبیرخانه‌ی دائمی گردهم‌آیی باستان‌شناسی کشور می‌توان به روشنی دریافت که سیاست‌های تمرکززدایی و دور نگاه داشتن ستادی به نام پژوهشکده باستان‌شناسی برای برنامه‌ریزی کلی‌نگرانه باستان‌شناسی کشور برآیندی ناموفق را برای مدیریت باستان‌شناسی کشور رقم زده است.

در این کتاب، بر اساس چکیده‌مقالات رسیده به دبیرخانه‌ی دائمی گردهم‌آیی و تحلیل و واکاوی آنها، اطلاعات برگرفته‌شده را به صورت نمودارهایی ارائه کرده‌ایم که از چند جنبه سودمند است. گفتنی است که آمار حاصله از چکیده‌ها هرچند به بیان مطلق، دقیق نیست ولی تا اندازه‌ی زیادی درست است. پیش از آغاز همایش با تلاش همکاران در پژوهشکده و استفاده از بایگانی کوشیدیم فهرستی از کارهای انجام‌شده در این چهار سال را به اطلاع جامعه‌ی باستان‌شناس برسانیم ولی به دلایل متعدد، این امر اتفاق نیفتاد و ناگزیر از ملاک قرار دادن چکیده‌مقالات به عنوان منبع اصلی اطلاعاتی شدیم. از آنجا که برخی از ارزیابی‌ها که در این چهار سال به‌رغم گرفتن مجوز کار میدانی و انجام آن با بودجه‌های استانی یا منبع دیگر، چکیده‌ی کار خود را به دبیرخانه نفرستادند، اطلاعات مبنای این نمودارها «دقیق» نیست ولی تا اندازه‌ی بسیار زیادی درست است، چرا که شمار کارهای انجام‌شده‌ای که چکیده‌ی آنها به دبیرخانه فرستاده نشده نسبت به کل کارها بسیار پایین است.

با نگاهی به نمودار صفحات بعد می‌توان به نتایج کلی دست یافت. بدیهی است تحلیل درست و مبتنی‌برواقعیت این داده‌های آماری نیاز به زمان بیشتر و دقت‌نظر در جنبه‌های گوناگون علمی/مدیریتی/اجرایی دارد. ارزیابی این داده‌ها می‌تواند در مدیریت بهتر پژوهش‌های باستان‌شناسی کشور بسی راه‌گشا باشد؛ کاری که پژوهشکده باستان‌شناسی آن را مدتی است آغاز کرده. این نمودارها که شمای کلی از پژوهش‌های باستان‌شناسی کشور است، برای مدیریت استان‌ها نیز می‌تواند آموزنده و راه‌گشا باشد. دانستن اینکه چرا فلان استان دارای بیشترین یا کمترین پژوهش در یکی از زمینه‌های میدانی باستان‌شناسی است، طبعاً علل چندگانه می‌تواند داشته باشد. برای نمونه، مجموع برنامه‌های میدانی انجام‌شده در لرستان بیش از سایر استان‌ها بوده. دلیل اصلی این امر، اساساً انجام کاوش‌های نجات‌بخشی در حوضه‌ی آبگیر سد سیمره بوده است. میزان نسبتاً زیاد کاوش‌ها در خوزستان و چهارمحال و بختیاری نیز احتمالاً به ساخت سد‌ها (گوند و کارون ۲) در آنجا بازمی‌گردد. جالب اینجاست که ۱۰ برنامه از ۱۴ برنامه‌ی کاوش انجام‌شده در استان فارس در زمره‌ی کاوش‌های علمی قرار دارند که بیشتر آنها با حمایت بنیاد پارسه - پاسارگاد صورت گرفته است. این در حالی است که برخی از آمارها ممکن است در بطن خود معانی دیگری داشته باشند؛ برای نمونه، استان چهارمحال و بختیاری در انجام بررسی‌های باستان‌شناختی در کشور پیش‌تاز است (۱۷ برنامه). علت این امر بر ما هنوز نامعلوم است، ولی شاید نگاه مدیریت استان و تسهیل جریان منابع مالی به این بخش نقشی در این امر داشته است. آنچه روشن است این است که پژوهشکده‌ی باستان‌شناسی نقش و سهمی در این کار نداشته است، زیرا در همان حال که این استان ۱۷ برنامه‌ی بررسی در چهار سال انجام داده، استان‌هایی مانند اصفهان، البرز و قم هیچ برنامه‌ی بررسی انجام نداده‌اند. در اینجا به همین بسنده می‌کنیم و وارد تحلیل این نمودارها نخواهیم شد؛ زیرا همان‌گونه که گفتیم برای ارزیابی دقیق این موضوع نیاز به نگاهی چندوجهی و میزانی دیگر از اطلاعات است که هم‌اکنون زمان و شرایط آن مهیا نیست.

طبیعی است که باید از نقصان‌های گذشته درس گرفت و برای ساختن فردایی بهتر گام‌های مهم و مؤثرتری برداشت. روان‌شناسی جمعی تمامی کسانی که در باستان‌شناسی ایران خدمات ارزنده‌ای از خود برجای گذاشته‌اند و همواره نزد افکار عمومی باستان‌شناسی تحسین می‌شوند که ما می‌آموزد که آن بزرگواران همواره چهار ویژگی بسیار کلیدی را در سرلوحه‌ی خدمات خود به جامعه‌ی باستان‌شناسی ایران مورد توجه قرار می‌دادند: مسئولیت‌پذیری، نظم، مشارکت فعال و احترام متقابل. امیدوارم که همگی بتوانیم با پیروی از آن بزرگواران برای توسعه و پیشرفت و قوام باستان‌شناسی ایران کوشا باشیم.

در اینجا فرصت را مغتنم می‌شمارم و ضمن خوشامدگویی به جناب آقای دکتر ملک‌زاده، رئیس محترم سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، به خاطر بازگشت مجددشان به جمع سازمان، برای ایشان آرزوی موفقیت و بهروزی را از درگاه خداوند منان خواستارم. امیدوارم با رهبری مجدانه‌ی ایشان، باستان‌شناسی ایران هرچه بیشتر در مسیر توسعه‌ی همه‌جانبه‌ی خود قرار گیرد.

بی‌شک در برپایی یازدهمین گردهم‌آیی سالانه‌ی باستان‌شناسی ایران هم‌رایی و هم‌دلی رییس محترم پژوهشگاه، خانم دکتر پریسا محمدی، نقشی چشم‌گیر دارد. اگر نمی‌بود پشتیبانی‌های همه‌جانبه‌ی ایشان این مهم به سرانجام نمی‌رسید. برای ایشان آرزوی سلامتی و توفیق روزافزون دارم.

خوشبختانه عنایت ویژه‌ی آقای مهندس موسوی، رییس وقت سازمان، و آقای محمدپور، رییس موزه ملی ایران، باعث شد که باستان‌شناسی پس از سال‌ها دوری مجدداً به خانه‌ی اصلی خود بازگردد. به نمایندگی از جامعه‌ی باستان‌شناسی ایران از هردوی این بزرگواران سپاسگزارم. همچنین برگزاری یازدهمین گردهم‌آیی سالانه‌ی باستان‌شناسی ایران در تالار همایش‌های موزه ملی ایران مرهون مهربانی آقای محمدپور و همراهی همکاران گرامی‌مان در موزه ملی است. از همه‌ی آن عزیزان به خاطر این میزبانی پرزحمت تشکر و قدردانی می‌شود.

از همراهی‌های مجدانه‌ی همکاران‌مان در پژوهشگاه، جناب آقای عرب، معاون محترم مالی، اداری و توسعه مدیریت؛ جناب آقای ثابت، مسئول محترم حراست؛ سرکار خانم دکتر اسماعیلی، معاون محترم پژوهشی؛ سرکار خانم چراغچی، مدیر محترم ارتباطات و همکاری‌های بین‌الملل، آقای همت‌پور، سرپرست محترم مدیریت هماهنگی امور اجرایی و روابط عمومی و جناب آقای ناصری، سرپرست محترم انتشارات پژوهشگاه صمیمانه تشکر می‌شود.

نقش کمیته‌ی علمی پر تلاش این گردهم‌آیی ستودنی است. از تمامی اعضاء کمیته‌ی علمی به‌خصوص فرهیختگان و پیش‌کسوتان محترمی که دعوت ما را برای شرکت در برگزاری گردهم‌آیی پذیرفتند بسیار سپاسگزارم. به‌ویژه، زحمات بی‌دریغ همکارانم آقای دکتر روستایی، آقای دکتر وحدتی‌نسب، آقای دکتر بیگلری و سرکار خانم دکتر میری برای برگزاری آبرومندانه‌ی این گردهم‌آیی را ارج می‌نهم و از خداوند بزرگ و مهربان برای همه‌ی این عزیزان آرزوی سلامتی، بهروزی و سربلندی دارم.

از همکاران گرامی در کمیته‌ی اجرایی و آقای غرابی دبیر اجرایی، که مجدانه کوشیدند تا مقدمات برگزاری همایش به خوبی فراهم شود بسیار سپاسگزارم. از دوست گرانمایه جناب آقای مهران غلامی و همکاران گرامی در مؤسسه‌ی گنجینه‌ی نقش جهان به خاطر سعه‌ی صدر و همراهی در آماده‌سازی و چاپ کتاب چکیده‌مقاله‌ها و پوستر گردهمایی، کتاب روستائیان سیلک، و کتاب مجموعه مقالات همایش بین‌المللی باستان‌شناسی ایران: حوزه شمال غرب صمیمانه سپاسگزارم.

عباس مقدم

سرپرست پژوهشکده باستان‌شناسی

کاوش	کاوش	بررسی	لایه‌نگاری	تعیین عرصه	میان‌رشته‌ای	جمع
آذربایجان شرقی	۷	۳	-	۱	-	۱۱
آذربایجان غربی	۲	۱	۲	-	-	۵
اردبیل	۴	۲	-	-	-	۶
اصفهان	۳	-	۴	-	-	۷
البرز	۲	-	-	۱	-	۳
ایلام	۲	۷	-	۷	-	۱۶
بوشهر	۲	۲	-	۵	۱	۱۰
تهران	۳	۱	-	۲	۱	۷
چهارمحال و بختیاری	۱۷	۱۷	۱	-	-	۲۹
خراسان جنوبی	۴	۲	۱	۱۱	-	۱۸
خراسان رضوی	۵	۶	-	۱	-	۱۲
خراسان شمالی	۷	۳	-	۴	-	۱۴
خوزستان	۱۶	۶	-	۵	-	۲۷
زنجان	۱۰	۱	-	-	-	۱۱
سمنان	۳	۱	۲	۱	-	۷
سیستان و بلوچستان	۷	۸	-	۱	۳	۱۹
فارس	۱۴	۱۴	۳	-	-	۳۰
قزوین	۶	۱	-	-	-	۷
قم	۳	-	-	-	-	۳
کردستان	۳	۸	۱	-	-	۱۳
کرمان	۳	۱۱	-	۳	-	۱۶
کرمانشاه	۶	۵	۱	-	-	۱۴
کهگیلویه و بویر احمد	۳	۹	۱	-	-	۱۳
گلستان	۳	۳	۳	۲	-	۱۱
گیلان	۴	۱	-	-	-	۵
لرستان	۲۲	۴	۵	۵	-	۳۶
مازندران	۸	۲	۴	۶	-	۲۰
مرکزی	۳	۹	-	-	-	۱۲
هرمزگان	۹	۴	۱	۲	-	۱۶
همدان	۶	۵	۷	۴	-	۲۲
یزد	۱	۲	-	-	-	۳
	۱۸۲	۱۳۸	۳۵	۶۳	۵	۴۲۳